

ارزیابی طرح ارزی بانک مرکزی و چالش‌های خرید و فروش قانونی ارز در بازار

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۲۰۴۱

دفتر: مطالعات اقتصادی

آبان‌ماه ۱۳۹۰

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
مقدمه.....	۱
۱. محدودیت ارزی در کشورهای جهان.....	۵
۲. معرفی ابعاد طرح ارزی بانک مرکزی.....	۹
۲-۱. شرایط و ضوابط.....	۱۱
۲-۲. مدارک مورد نیاز.....	۱۲
۲-۳. بررسی عملکرد صرافی‌ها در طرح ارزی بانک مرکزی.....	۱۳
۲-۴. مصاحبه با مردم در طرح ارزی بانک مرکزی.....	۱۴
۲-۵. بررسی چالش‌های طرح ارزی بانک مرکزی.....	۱۶
۲. برخی از مقررات گمرکی مربوط به ارز.....	۱۸
۳-۱. مسافران خروجی.....	۱۸
۳-۲. مسافران ورودی.....	۱۹
۴. بررسی چالش‌های ارزی ترانزیت.....	۱۹
۵. پیشنهاد کارشناسان برای جلوگیری از قاچاق ارز: رواج کارت‌های بانکی.....	۲۱
۵-۱. استفاده از روش‌های دریافت و پرداخت الکترونیک.....	۲۱
۵-۲. برخی از انواع کارت‌های بانکی در جهان.....	۲۲
بحث و نتیجه‌گیری.....	۲۴
جمع‌بندی و پیشنهادها.....	۲۵
منابع و مأخذ.....	۲۶

ارزیابی طرح ارزی بانک مرکزی و چالش‌های خرید و فروش قانونی ارز در بازار

چکیده

در این گزارش پس از بررسی نقش بانک مرکزی در سایر کشورها و ایران و وظایف آن و همچنین معرفی ابعاد طرح ارزی بانک مرکزی به بررسی چالش‌های این طرح و مسائلی که در حوزه ترانزیت ایجاد کرده است، اشاره می‌شود. در پایان برای جلوگیری از قاچاق ارز پیشنهادهایی مطرح شده که می‌توانند در این زمینه راه‌گشا باشند که از جمله آنها صدور کارت بانکی به نام فرد یا حذف سهمیه ارز مسافرتی است که منجر به ایجاد حاشیه سود مناسبی برای دلالتان شده است.

مقدمه

در اقتصاد کشور ما از یک طرف دولت تا حدودی انحصار درآمدهای ارزی و در نتیجه قیمتگذاری هر واحد ارز را در اختیار دارد و ازسویی دیگر به دلیل وابستگی اقتصاد به این درآمدها، میزان منابع ارزی و نرخ تعیین شده برای آن از طریق عرضه و تقاضای کل بر متغیرهای اقتصادی تأثیر می‌گذارد. به همین علت تعیین نرخ ارز در

اقتصاد ایران دارای اهمیت خاصی است و دولت با اتخاذ سیاست‌های مختلف می‌تواند بخش‌های واقعی اقتصاد را تحت تأثیر قرار دهد.

نکته دیگر این است که شرایط اقتصادی و سیاسی متعددی بر قیمت ارز تأثیر دارند. مهمترین آنها نرخ سود بانکی، تورم و شرایط سیاسی است. علاوه بر این، دولت‌ها بعضی مواقع در بازار ارز مشارکت می‌کنند تا بر ارزش ارز خود تأثیر بگذارند و با سرانیز کردن پول داخلی‌شان به بازار با هدف پایین آوردن قیمت یا با خرید ارز به منظور بالا بردن قیمت‌ها در کار بازار ارز مداخله می‌کنند. این کار، مداخله بانک مرکزی نامیده می‌شود.^۱ هریک از این عوامل به علاوه سفارش‌های بزرگ بازار می‌توانند موجب ناپایداری شدید در قیمت‌های ارز شوند. منحنی‌های عرضه و تقاضای ارز یک کشور در طول زمان جابجا می‌شوند و همین انتقال، باعث بروز تغییر در نرخ ارز خواهد شد. این جابجایی ممکن است بر اثر تغییر سلیقه مردم نسبت به تولیدات داخلی و خارجی، تفاوت نرخ‌های تورم در کشورهای مختلف، تغییر در نرخ سود بانکی داخل کشور در مقایسه با بهره خارج کشور، تغییر در انتظارات، مداخلات بانک مرکزی برای انجام سیاست‌های پولی و... به وجود آید.

کشور ما در طول دهه‌های اخیر، نظام‌های ارزی متعددی را تجربه کرده که نظام ارزی تک‌نرخ، دونرخ و شناور مدیریت شده از آن جمله است. پس از آنکه در سال‌های جنگ، آثار نامطلوب نظام چندنرخ مشخص شدند، نظام شناور مدیریت شده به عنوان نظام برگزیده ارزی انتخاب شد و از سال ۱۳۸۱ یکسان‌سازی نرخ ارز

---

1. <http://zar.ir/news/news-2587.aspx>

اتفاق افتاد. بر این اساس بانک مرکزی محدوده مشخصی از نوسانات نرخ ارز را مشخص می‌کند و در صورت افزایش یا کاهش نرخ ارز با استفاده از دخالت‌های خود، این دامنه نرخ مشخص را حفظ می‌کند. بررسی نوسانات نرخ ارز در کشور، بیانگر نوسانات مشخص این نرخ در سال‌های اخیر است. شایان ذکر است طی سال ۱۳۹۰ این نوسانات چشمگیر بوده‌اند.

نرخ دلار در ماه‌های اخیر به بالاترین نرخ طول تاریخ خود در برابر ریال رسید (هر دلار ۱۱,۷۲۰ ریال)^۱ در مورد علت این نوسانات عده‌ای معتقدند در اوایل مهرماه سال ۱۳۸۹ اولین جرعه‌های این تلاطم در بازار ایران مربوط به مسائل مالیاتی طلافروشان بود که وقتی اعلام شد نحوه گرفتن مالیات از طلافروشان تغییر خواهد کرد تعدادی از طلافروشان مغازه‌های خود را به نشانه اعتراض تعطیل کردند و همین موضوع منجر به ایجاد تلاطم اولیه در بازار طلا شد. از طرفی بالا رفتن قیمت طلا در بازارهای جهانی نیز مزید بر علت بود که رشد قیمت طلا در بازار تهران زیاده‌تر از معمول شود و شایعات نیز به‌عنوان تسریع‌کننده عمل کردند که به این نوسانات بیشتر دامن بزنند و عده‌ای از سرمایه‌گذاران تصمیم گرفتند دارایی خود را به دلار تبدیل کنند.

اگر این موضوع صحت داشته باشد قسمتی از دلار در بازار را این افراد جمع کرده‌اند، البته صرافان نیز با اولین نشانه‌های کمبود دلار در بازار ترجیح دادند که دست نگه دارند و خرید و فروش انجام ندهند و منتظر آرام شدن بازار باشند. آنها به تجربه دریافته بودند که معمولاً با هر جهش ناگهانی، قیمت‌ها دیگر به میزان سابق

۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آمار و داده‌ها، نرخ ارز، مرجع.

باز نخواهند گشت و بنابراین عده‌ای که ریسک گریز بودند از خرید و فروش دلار امتناع می‌کردند. در این میان بانک‌های امارات متحده که بزرگ‌ترین شریک تجاری ایران در منطقه‌اند از تبدیل ریال به درهم و دلار خودداری کردند و این مسئله هم بر آتش افزایش قیمت دلار در برابر ریال افزود و حواله پول به دبی نیز با مشکلات زیادی مواجه شده بود.

این موضوع زمانی برای مردم حادثر شد که متوجه شدند بانک‌های داخلی هم دیگر حاضر به فروش ارز نیستند و این را یکی از تبعات تحریم‌های بین‌المللی می‌دیدند. مردم و به‌ویژه مسافران و کسانی که نیاز به خرید دلار داشتند تلاش زیادی می‌کردند تا دلار مورد نیاز خود را بخرند، اما هیچ صرافی حاضر به فروش ارز نبود و تنها چند بانک محدود به مسافران دارای بلیط و پاسپورت، ارز دولتی با نرخ حدود ۱۰۵۰ ریال می‌دادند که البته دارای صف‌های طویل بودند. قیمت برای دلار آزاد ۱۲،۵۰۰ ریال اعلام شده بود، اما با همین قیمت هم دلار به سختی به دست می‌آمد. جالب این بود که اقتصاددانان دولت، نوسانات نرخ ارز را کم‌اهمیت عنوان کردند، مثلاً آقای بهمنی رئیس کل بانک مرکزی اعلام کرد که موضوع کاهش ارزش ریال مسئله مهمی نیست و اگر بخواهیم می‌توانیم آن را کنترل کنیم.^۱ قسمت اول این جمله از طرف رئیس کل بانک مرکزی شگفتی همه دست‌اندرکاران مستقل اقتصادی را برانگیخت و پس از گذشت چند روز قسمتی از وعده‌های دولت و رئیس کل بانک مرکزی محقق شد و با تزریق دلار به بازار ارز تهران، ۷۰۰ ریال از قیمت آن کم شد

1. <http://www.tabnak.ir/fa/pages/?cid=122995>

و دلار به ۱۱,۴۰۰ ریال رسید. درحالی که برخی معتقد بودند با اجرای طرح تحول اقتصادی قیمت دلار به بیش از ۲۵,۰۰۰ ریال هم خواهد رسید. در عین حال رئیس بانک مرکزی اعلام کرد نرخ دلار را به ۱۰,۶۰۰ ریال بازخواهد گرداند و معلوم نیست اگر کاهش نرخ دلار مهم نیست، چرا اصرار به بازگشت آن دارند و در غیر این صورت به چه دلیل قبل از آنکه این نوسان موجب زیان عده زیادی از مردم شود اقدام به کنترل آن نشده است.^۱

۱. محدودیت ارزی در کشورهای جهان

بعد از جنگ جهانی دوم در اکثر کشورهای جهان، محدودیت ارزی (EC)^۲ ایجاد شد و عملاً بانکهای مرکزی نظارت و دخالت داشتند (محدودیت ارزی در انگلیس تا سال ۱۳۵۶ وجود داشت) درحال حاضر در کشور چین نیز وجود دارد. یکی از مشکلات آمریکا با کشور چین عدم حمایت چین از تقویت پول خود است. دولت چین به نحوی با پایین نگه داشتن نرخ برابری پولی، صادرات را افزایش داده و با ارز ارزان، متقاضی خرید کالا از این کشور زیاد است به نحوی که این امر به زیان دیگر کشورهای متقابل تمام شده است.^۳

در جمهوری اسلامی ایران با تصویب قانون پولی و بانکی (سال ۱۳۵۱) عملاً قوانین قبلی مصوب ۱۳۱۱ و ۱۳۳۹ متوقف شدند و بخشی از مقررات قبلی در قانون

1. Ibid.

2. Exchange Control

3. www.donya-e-qtasad.com/default;view.asp?@=256032

مصوب ۱۳۵۲ به صورت مجموعه بخشنامه‌ها و مقررات به کار گرفته شدند که البته طی سال‌های اخیر این مقررات نیز مورد تجدیدنظر قرار گرفته‌اند.

از طرف دیگر در سال ۱۳۵۷ محدودیت ارزی وجود آمد و بانک مرکزی با دخالت در عملیات ارزی عملاً هم سیاستگذار بود و هم فعال.

براساس ماده (۱۱) قانون پولی و بانکی مصوب سال ۱۳۵۱ بانک مرکزی ایران به عنوان تنظیم‌کننده نظام پولی و اعتباری کشور موظف به انجام وظایف زیر است:

الف) انتشار اسکناس و سکه‌های فلزی رایج کشور طبق مقررات این قانون،

ب) نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری طبق مقررات این قانون،

ج) تنظیم مقررات مربوط به معاملات ارزی و تعهد یا تضمین پرداخت‌های ارزی با تصویب شورای پول و اعتبار و همچنین نظارت بر معاملات ارزی،

د) نظارت بر معاملات طلا و تنظیم مقررات مربوط به این معاملات با تصویب هیئت وزیران،

ه) نظارت بر صدور و ورود پول رایج و تنظیم مقررات مربوط به آن با تصویب شورای پول و اعتبار.

با توجه به وظیفه مدیریتی بازار ارز و مصوبات شورای پول و اعتبار، مبنای تعیین نرخ برابری ارز توسط بانک مرکزی و با رعایت تعهدات کشور در مقابل صندوق بین‌المللی پول محاسبه و تعیین می‌شود و از سال ۱۳۵۸ به بعد این نرخ با عنوان پولی SDR تعیین شده است.^۱ این نرخ برابری با ۹۶ ریال در ازای هر دلار

---

1. Special Drawing Right

شروع شد و طی این سال‌ها (تا ۱۳۷۰) نوسانات آن تا ۱۰ درصد بوده (با در نظر گرفتن نوسانات معمول) و نرخ برابری دیگر ارزها بر این اساس تعیین می‌شد. به دلیل وجود این نرخ رسمی، بازار آزاد (سیاه) ارز آن هم با نرخ بیشتر به وجود آمد.

با شروع جنگ ایران و عراق در سال ۱۳۵۹ (۱۹۸۰) و کاهش شدید صادرات نفت، پول ایران تحت یک فشار مضاعف قرار گرفت. در بهار سال ۱۳۶۲ (۱۹۸۳) هنگامی که برخی از کنترل‌های ارزی برداشته شدند، بهبودهایی نیز در این بازار به وجود آمدند. هرچند که دوباره در سال ۱۳۶۳ (۱۹۸۴) روند ماهیانه کاهش ارزش ارز، کار خود را از سر گرفت و در پایان سال، ارزش هر دلار به ۶۲۲ ریال رسید. پس از آن بهبودهای جزئی به وقوع پیوستند، ولی در پایان تیرماه سال ۱۳۶۷ (۱۹۸۸)، ارزش ریال سقوط ماریچی خود را دنبال و کاهش بی‌سابقه جدیدی را به میزان هر دلار ۱۳۴۳ ریال ثبت کرد. در مردادماه همان سال، به دلیل پایان جنگ ایران و عراق، بهبودهای سریعی به وجود آمدند و هر دلار به میزان ۶۴۷ ریال معامله شد، اما واحد پول ایران روند کاهش ارزش خود را دنبال کرد، تا اینکه در اسفندماه سال ۱۳۷۱ (۱۹۹۳) (یک ماه قبل از زمان سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز)، هر دلار ۱۴۴۷ ریال خرید و فروش شد.

در فروردین‌ماه سال ۱۳۷۲ (۱۹۹۳) بانک مرکزی ایران تمام نرخ‌های ارز رسمی را یکسان کرد و یک نرخ ارز جدید را که به نرخ ارز بازار سیاه بسیار نزدیک بود، جایگزین ساخت. نرخ ارز رسمی در مدت ۶ ماه تقریباً به نرخ آزاد بازار سیاه رسید. در اواسط سال ۱۳۷۲ (۱۹۹۳) دوباره ارزش نرخ بازار سیاه در مقابل نرخ رسمی

کاهش یافت. بر همین اساس، بانک مرکزی ایران، چندین بار نرخ ارز رسمی را تعدیل کرد تا تفاوت نرخ ارز رسمی و بازار سیاه در حداقل ممکن نگه داشته شود. با این حال، تفاوت میان دو نرخ به‌طور مداوم بیشتر و بیشتر می‌شد. در اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۷۴ (۱۹۹۵)، ارزش ریال در این بازار به پایین‌ترین سطح خود در سال‌های پس از انقلاب، یعنی هر دلار ۵۱۱۸ ریال رسید.

در پایان اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۷۴ (۱۹۹۵)، بانک مرکزی ایران دوباره به نظام ثابت نرخ ارز روی آورد و یک نرخ پایه‌ای را برای همه مبادلات و یک نرخ صادراتی را برای صادرات غیرنفتی اعلام کرد. فعالیت‌های بازار سیاه ممنوع شدند و «پیمان‌سپاری ارزی صادرات»^۱ دوباره اجباری شد. بانک مرکزی عملاً به نظام ارزی چندگانه بازگشت و سیاست یکسان‌سازی، علیرغم اینکه نرخ رسمی را به‌طور فوق‌العاده‌ای کاهش ارزش داده بود، آشکارا با شکست مواجه شد.

در فروردین‌ماه سال ۱۳۸۰ (۲۰۰۲) افزایش فوق‌العاده درآمدهای نفتی نسبت به دو سال گذشته و همچنین ثبات در نرخ ارز بازار سیاه، دوباره بانک مرکزی را به فکر یکسان‌سازی نرخ‌های ارز رسمی انداخت.^۲

سال ۱۳۸۱ سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز اعلام شد و تعهدات قبلی تماماً به‌صورت ریالی تعیین شدند و عملاً سیاست تک‌نرخ‌ی ارز به اجرا درآمد.

1. Export Surrender Requirement

۲. بررسی اثرات سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز بر تورم، مابه‌التفاوت نرخ ارز رسمی و بازار سیاه و نرخ ارز واقعی در ایران، دکتر کاظم یآوری، مترجم: مصعب عبداللہی، مجموعه علوم انسانی، پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع)، زمستان ۱۳۸۱، شماره ۱۶، صص ۱۲۲-۱۳۴.

۲. معرفی ابعاد طرح ارزی بانک مرکزی

- بانک مرکزی تاکنون دو بازار ارزی داشته است. بازار اصلی که تمام عملیات ارز مربوط به واردات و صادرات و نیاز مردم را تأمین می‌کرد و یک بازار فرعی هم در مناطق آزاد برای سایر درخواست‌ها به وجود آمد. به دلیل سیاست‌های حمایتی بانک مرکزی، متقاضی برای بازار فرعی کم و عمده عملیات تا حدود ۹۰ درصد در بازار اصلی بود. گاهی کسانی که نمی‌خواهند معاملات آنها شفاف باشد نیز وارد بازار فرعی و صرافی می‌شوند.

- در سال ۱۳۸۹ به دلیل تحریم، عملیات در بازار اصلی با محدودیت روبرو شد و عملاً متقاضیان این بازار به سمت بازار فرعی هدایت شدند و تقاضای عمده ارز در بازار فرعی شکل گرفت که توسط برخی بانک‌ها و صراف‌ها اداره می‌شد. به این ترتیب بخش اقتصاد زیرزمینی و فعالان اقتصادی که به دنبال عملیات غیرشفاف بودند نیز در این بازار فرعی فعال شدند.

- اعلام سیاست دو نرخ ارز، موجب شد افرادی که در اقتصاد زیرزمینی فعالیت دارند، ارز خود را با ۱۰ تا ۲۰ درصد سود در این بازار تبدیل به ریال کنند. ضمن اینکه نتیجه زحمت ۱۰ ساله سیاست تک‌نرخ ارز نیز متزلزل شد.

به منظور کنترل و تعدیل نوسانات ارز، بانک مرکزی برای صرافی‌های دارای مجوز فروش ارز مسافرتی، سقفی تعیین کرد که به صورت ذیل است:

فروش ارز بابت مصارف مشروحه زیر طبق ضوابط اعلام شده بلامانع است:

الف) ارز مسافرتی،

ب) ارز درمانی و هزینه اقامت،

ج) تأمین ارز صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی و خدمات فنی و مهندسی برای خرید اسناد مناقصه و همچنین بازرگانان و دارندگان کارت بازرگانی بابت تأمین هزینه‌های بازاریابی،

د) هزینه دوره‌های آموزشی در داخل و خارج کشور بابت حق عضویت و حق ثبت‌نام در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی و محافل علمی، هزینه ثبت‌نام شرکت در امتحانات علمی و تخصصی در داخل و خارج کشور و هزینه اخذ پذیرش از دانشگاه، هزینه شرکت در نمایشگاه‌های خارج کشور و...^۱

در حال حاضر چهار نرخ شامل: نرخ ارز رسمی، نرخ ارز مرجع، نرخ ارز در بازار سیاه و نرخ ارز در مناطق آزاد در کشور وجود دارند. شایان ذکر است منظور از نرخ ارز مرجع نرخ است که بین نرخ بازار سیاه و نرخ رسمی ارز توسط بانک مرکزی و با هدف کاهش فاصله بین نرخ ارز در بازار سیاه و ارز رسمی تعیین می‌شود. در حقیقت بالاتر از نرخ رسمی در مقاطع خاصی در بازار عرضه می‌شود.

نرخ ارز و انجام معاملات ارزی بین اشخاص حقیقی و حقوقی در مناطق آزاد محدودیت خاصی ندارد و تابع قوانین مناطق آزاد است.^۲

1. <http://www.banksepah.ir/default.aspx?tabid=317>

۲. مجموعه مقررات ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، عملیات ارزی شعب و واحدهای بانکی مناطق آزاد تجاری و صنعتی، اقتصادی کشور و شعب و واحدهای بانک‌های ایرانی خارج کشور، ۱۳۸۱/۱۰/۷ و ۱۳۶۰/۱۱/۳.

۲-۱. شرایط و ضوابط

الف) ارزش مسافرتی: حداکثر به میزان ۲۰۰۰ دلار یا معادل آن به سایر ارزها به دارنده گذرنامه و ۲۰۰۰ هزار دلار یا معادل آن بابت هر همراه در هر سفر، فروش ارزش مسافرتی به ارزش یورو به ترتیب فوق حداکثر ۲۰۰۰ یورو در هر سفر،

ب) فروش ارزش درمانی و هزینه اقامت: حداکثر تا سی هزار دلار با ارائه تأییدیه و برآورد هزینه مرکز درمانی خارج کشور یا با تأیید و تشخیص کتبی پزشک معالج داخلی که در آن، ضرورت ادامه معالجه در خارج کشور و میزان ارزش مورد نیاز درج شده باشد. مازاد بر این مبلغ، نیاز به اخذ تأییدیه از شورای عالی پزشکی یا ادارات کل بهداشت مراکز استانها دارد که در آن ضرورت ادامه معالجه، میزان ارزش مورد نیاز برای درمان و همچنین مدت اقامت تعیین شده باشد.

ج) تأمین ارزش صادرکنندگان کالاهای غیرنفتی و خدمات فنی و مهندسی برای خرید اسناد مناقصه و همچنین بازرگانان و دارندگان کارت بازرگانی بابت تأمین هزینه‌های بازاریابی: بابت خرید اسناد مناقصه با ارائه تأییدیه از مرکز توسعه صادرات ایران یا ادارات کل بازرگانی استانها برای هزینه‌های سفر و بازاریابی، حداکثر ۱۰ هزار دلار علاوه بر ارزش مسافرتی با اخذ تعهد کتبی از صادرکنندگان مبنی بر استرداد ارزش مازاد پس از انجام سفر. مازاد بر این مبلغ نیاز به ارائه برنامه تبلیغات و بازاریابی به مرکز توسعه صادرات ایران و اخذ تأییدیه از رئیس کل مرکز مذکور دارد.

د) برای تسویه تعهدات ارزی صادرکنندگان، واردکنندگان و نمایندگی شرکت‌های

کشتیرانی،

ه) فروش ارز بابت افتتاح حساب ارزی حداکثر به میزان یک هزار دلار.

۲-۲. مدارک مورد نیاز

بابت مورد «الف» گذرنامه معتبر جمهوری اسلامی ایران، بلیط مسافرت هوایی، زمینی، دریایی و اعلام کتبی مسافر مبنی بر خرید ارز مسافرتی فقط از یک منبع اعم از بانک، مؤسسه بانکی، غیربانکی یا صرافی مجاز.

بابت مورد «ب، ج و د» ارائه مدارک احراز هویت معتبر، ارائه درخواست کتبی از وزارتخانه یا سازمان مربوطه یا شخص متقاضی حسب مورد، ارائه اسناد و مدارک مکفی مبنی بر صحت یا تحقق هزینه (مانند صورتحساب، پیش‌فاکتور و...) حسب مورد.^۱

همچنین روابط عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام کرد: «پیرو بخشنامه شماره ۱۰۱۰/۶۰ مورخ ۱۳۹۰/۴/۶ به اطلاع می‌رساند، فروش ارز مسافرتی علاوه بر شعب بانک‌ها و صرافی‌های مستقر در مبادی خروجی کشور (فرودگاه‌های بین‌المللی و...) از طریق کلیه شعب ارزی بانک‌های ملی ایران، ملت و صادرات ایران در سراسر کشور نیز امکانپذیر است. از این رو، فروش ارز مسافرتی توسط سایر صرافی‌ها و بانک‌های کشور مجاز نیست. ولی اغلب صرافان و حتی شعب بانک‌های تجاری در صورت عرضه ارز مسافرتی نمی‌توانند جوابگوی تقاضای بازار باشند».

به دلیل تکمیل شرایط تحریم بر نقل و انتقالات ارز موضوع اعتبارات اسنادی، واردکنندگان، ارز مورد نیاز برای واردات را از طریق بانک یا صرافان در ایران خریداری می‌کنند. شرایط تحریم در نیمه دوم سال ۱۳۸۹ به خصوص ماه‌های بهمن الی فروردین ۱۳۹۰ این تقاضا را افزایش داد. این گروه حضور فیزیکی در محل بانک یا صرافی ندارند.

۲-۳. بررسی عملکرد صرافی‌ها در طرح ارزی بانک مرکزی

صرافان به تجربه دریافته‌اند که با هر جهش ناگهانی در قیمت ارز می‌توانند از این جهش حداکثر استفاده را ببرند و با توجه به تحقیق میدانی که در این زمینه صورت گرفته، برخی صرافی‌ها تابلوهای خرید و فروش خود را خاموش کرده و به دنبال سوءاستفاده از حباب ایجاد شده می‌گردند. البته در این بین برخی از صرافی‌ها نیز ارز را به نرخ بالاتر از نرخ مصوب بانک مرکزی خرید و فروش می‌کنند. متأسفانه علیرغم ادعای رئیس کل بانک مرکزی مبنی بر عرضه گسترده دلار در بازار توسط بانک مرکزی (هفته‌ای ۱/۵ میلیارد دلار)^۱ تاکنون به تعادل پایداری در بازار ارز نرسیده‌ایم و اعتقاد اکثر قریب به اتفاق دلان^۲ بر این است قیمتی که توسط بانک مرکزی برای هر دلار ۱۰۷۰ تومان تعیین شده، کف قیمت است و پیش‌بینی آنها از آینده دلار ظرف چند ماه آینده رقمی بسیار بالاتر از رقم کنونی است.

۱. سایت شبکه خبر صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران به آدرس:

<http://www.irinn.ir/web/guest/home>

۲. مصاحبه با دلان خرده‌پا در زمینه خرید و فروش ارز.

طبق توافق نانوشته‌ای که بین خود صرافان انجام گرفته دلاری که مربوط به سال ۲۰۰۶ به بعد باشد ارزش بالاتری نسبت به دلارهایی که سال نشرشان مربوط به سال ۲۰۰۶ و قبل از آن است، دارند، این درحالی است که از نظر قدرت خرید، هیچ تفاوتی با یکدیگر ندارند و همین مسئله باعث شده صرافان به افرادی که ناشیانه و با ندانستن موضوع وارد این بازار می‌شوند، دلارهای مربوط به سال قبل از ۲۰۰۶ تحویل دهند و در این میان سود دیگری نیز نصیب صرافان شود، در واقع همان سوءاستفاده‌ای که طلافروشان در مورد تاریخ ضرب سکه طلا به هنگام خرید سکه از مردم دارند و سکه‌ها را با قیمت کمتری خریداری می‌کردند در مورد دلار نیز تکرار شد.

۲-۴. مصاحبه با مردم در طرح ارزی بانک مرکزی

در بررسی میدانی که توسط کارشناس گروه بازارهای مالی مرکز پژوهش‌های مجلس انجام گرفت اقتشار مختلف جامعه و حدود ۲۰ صرافی مورد سؤال قرار گرفتند که خلاصه نتایج آن به صورت ذیل است:

۲-۴-۱. جمع‌آوری پول

عده‌ای از مردم و کسانی که اجیر شده بودند تا در صف‌های طویل خرید دلار بایستند معتقد بودند تمام دلارهایی که توسط بانک مرکزی از طریق صرافی‌ها عرضه می‌شوند توسط چند فرد خاص خریداری می‌شوند که قصد دارند تمام دلارهای بازار را جمع کنند تا قدرت انحصاری قیمتگذاری دلار را به دست آورده و به سود چشمگیری دست یابند.

۲-۴-۲. نحوه کارکرد مردم

در صف‌های طولی که برای خرید دلار تشکیل شده بود غالب تقاضاکنندگان، دلالان ارز بودند، البته در این بین مسافران، صرافان خرده‌پا، واردکنندگان و اجیر شده‌ها نیز به چشم می‌خوردند که هریک با انگیزه‌های متفاوتی در این صف‌ها می‌ایستادند. در زمان بررسی، بانک مرکزی به‌منظور کنترل و تعدیل نوسانات ارز برای صرافی‌های دارای مجوز فروش ارز مسافرتی ۲۰۰۰ دلار یا معادل آن به سایر ارزها سقف تعیین کرده بود. می‌توان برآورد کرد که هر دلال اگر هر روز فقط یک‌بار در صف خریداران ارز مسافرتی بایستد، با دریافت ۲۰۰۰ دلار به سودی معادل ۲,۰۰۰,۰۰۰ الی ۲,۵۰۰,۰۰۰ ریال دست می‌یابد، زیرا با خرید ۲۰۰۰ دلار با نرخ هر دلار ۱۰,۷۰۰ ریال از بازار رسمی و فروش در بازار غیررسمی با نرخ ۱۲,۵۰۰ ریال و با فرض نوسانات این نرخ، روزانه حدود ۳,۰۰۰,۰۰۰ الی ۴,۰۰۰,۰۰۰ ریال به‌دست می‌آورد که اگر هزینه عوارض خروج هوایی که در حدود ۵۰۰,۰۰۰ ریال به‌علاوه هزینه لغو کردن بلیت هواپیما که تقریباً ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال است را از رقم فوق کسر کنیم به رقمی معادل ۱,۵۰۰,۰۰۰ الی ۲,۵۰۰,۰۰۰ ریال می‌رسیم که در بلندمدت می‌تواند منبع درآمد خوبی برای دلالان باشد.

مضافاً اینکه دلالان مذکور با استفاده از نام افراد دیگر و اجیر شده‌ها و تعدد انجام این معامله در هر روز می‌توانستند چندین برابر این مبلغ را کسب کنند.

---

۱. طبق اظهارات دریافت شده، عمده افراد اجیر شده از شهرها و استان‌های دیگر توسط دلالان به صف متقاضیان اضافه شده بودند.

۲-۵. بررسی چالش‌های طرح ارزی بانک مرکزی

۱-۲-۵. التهاب بازار

براساس مصاحبه روزنامه دنیای اقتصاد، بانک مرکزی با ابلاغ بخشنامه‌ای به صرافی‌های دارای مجوز از این بانک ضمن اشاره به باز شدن مسیر حواله‌های ارزی، فروش اسکناس دلار را غیرضروری دانست^۱ و اعلام کرد هرگونه تخلف از مفاد قوانین بانک مرکزی موجب توقف فعالیت آن شرکت صرافی خواهد شد، البته از وجود جو روانی و شایعاتی که در بازار ارز وجود دارند نباید غافل ماند زیرا همین مسئله منجر به تداوم شرایط موجود و تشکیل صف‌های طویل برای خرید می‌شود.

همچنین به اعتقاد مدیر اداره نظارت بر مؤسسات پولی غیربانکی بانک مرکزی، مردمی که بدون دلیل اقدام به خرید ارز و سرمایه‌گذاری در این بازار می‌کنند، با توجه به روند کاهش قیمت ارز و ریسک زیادی که در بازار فوق وجود دارد قطعاً متضرر خواهند شد،^۲ اما انتظارات مردم و صرافی‌ها در عمل مسئله دیگری را نشان می‌دهد. آنها پیش‌بینی می‌کردند که به دلیل انتظار افزایش ارزش آتی ارز (دلار و یورو) تا زمانی که بانک مرکزی اقدام به عرضه رسمی ارز در بازار کند، التهاب بازار ادامه خواهد داشت.

در حال حاضر تمامی صرافی‌ها به نرخ بازار آزاد، ارز را خرید و فروش می‌کنند و صرافی‌ها و شعب بانک‌های مجاز به عرضه ارز قادر به رفع التهاب بازار و

۱. روزنامه دنیای اقتصاد، ش ۲۲۰۱، مورخ ۱۳۸۹/۷/۲۲.

۲. همان.

پوشش‌دهی این تقاضا نیستند و این نشان می‌دهد عملکرد بانک مرکزی برای جلوگیری از افزایش نرخ ارز و نزدیک کردن نرخ ارز رسمی به نرخ ارز بازار آزاد چندان موفق نبوده است.

۲-۵-۲. چالش‌های جدید

چالش‌های دیگر طرح ارزی بانک مرکزی را می‌توان از دید مردم و صرافی‌ها به شرح ذیل برشمرد:

الف) عده‌ای هدف از اقدام بانک مرکزی در افزایش عرضه ارز در چند ماه اخیر را جمع‌آوری پول از سطح جامعه برای کنترل تورم قبل از نقدی کردن یارانه‌ها عنوان می‌کردند.

ب) برخی نیز این مسئله را اقدامی به‌منظور از کار نیافتادن چرخه اقتصادی و کم‌رنگ شدن واردات می‌دانستند چون تحریم‌ها منجر به بسته شدن مسیر حواله‌های ارزی شده بودند و واردکنندگان باید تمام معاملاتشان را با پول نقد انجام می‌دادند، البته این مسئله منتفی است چون استفاده از حواله‌ها هنوز هم وجود دارد.

ج) مردم عادی به‌دلیل گرانی و افزایش سطح هزینه ناشی از اجرای طرح اصلاح قیمت‌ها و ملاحظه نرخ تورم، پس‌انداز معمول خود را تبدیل به ارز یا سکه کردند. اگرچه جمع مبلغ چنین خریدهایی در مقایسه با موارد بند «۱» قابل ملاحظه نیست اما مراجعه این نوع مردم به درب بانک‌ها و صرافی‌ها زیاد می‌شود که آثار ظاهری آن مهم است. ازسوی دیگر بحث حذف ۳ صفر و نگرانی از آثار آن بر هزینه‌های زندگی مردم، تقاضا را در اسفندماه ۱۳۸۹ افزایش داد و در فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۰

ناگهان بحث حذف ۴ صفر را مطرح کردند.

د) همچنین کاهش نرخ سود سپرده‌ها مزید بر علت شد که تقاضا برای تبدیل پول به ارز و سکه را افزایش داد.

به عبارت دیگر کاهش نرخ سود سپرده‌های بانکی یکی از اصلی‌ترین دلایل هجوم مردم به بازار سکه و ارز است. با کاهش سود سپرده‌ها، مردم از کاهش ارزش ریالی پس‌اندازهای خود نگران شده و سپرده‌گذاری را غیراقتصادی می‌دانند. در ادامه این روند، قاعدتاً سرمایه‌ها روانه بازارهای دیگر مثل طلا و ارز خواهد شد و در صورت ورود به بازار سرمایه قطعاً بر قیمت سهام نیز تأثیر خواهد گذاشت. از این رو میل به سرمایه‌گذاری در بازارهای اولیه و ثانویه تشدید می‌شود اما افراد به دلیل عدم اطلاع دقیق از چگونگی فعالیت در بازار سرمایه در چنین شرایطی اگر بخواهند احتیاط کنند به سایر ابزارهای پس‌انداز مانند بازار طلا و ارز، روی می‌آورند.

۳. برخی از مقررات گمرکی مربوط به ارز

۳-۱. مسافران خروجی

به موجب مقررات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران حداکثر ارز مجاز برای خروج از کشور توسط هر مسافر صاحب گذرنامه ۳۰۰۰ دلار (اسکناس، چک مسافرتی یا ترکیبی از هر دو) و به‌ازای هر همراه حداکثر معادل ۵۰۰ دلار است. خروج ارز بیشتر از سقف مجاز مستلزم داشتن اظهارنامه یا گواهی انتقال از شبکه بانکی است.

خروج دینار عراقی، روبل روسیه و افغانی افغانستان به‌صورت مسافری و

تجاری ممنوع است. همچنین خروج پول رایج جمهوری اسلامی ایران به میزان ۵۰۰ هزار ریال به همراه مسافر مجاز است.

طلا و نقره

هر مسافر می‌تواند هنگام خروج از کشور حداکثر ۱۵۰ گرم طلای ساخته شده بدون نگین و تا سه کیلوگرم نقره ساخته شده بدون نگین با خود همراه داشته باشد.

۲-۳. مسافران ورودی

مسافر باید هنگام ورود ضمن دریافت اظهارنامه، ارزش خود را به بانک مستقر در فرودگاه اعلام کند. همچنین خروج ارز مسافران فقط به میزان اظهار شده امکان‌پذیر است.^۱

۴. بررسی چالش‌های ارزی ترانزیت

در حال حاضر بخشی از ناوگان ملی کشور که در قالب شرکت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی فعالیت می‌کنند، در راستای سیاست‌های دولت در صحنه‌های حمل‌ونقل بین‌المللی نیز حضور گسترده‌تری یافته‌اند و بدین طریق باعث جلوگیری از خروج ارز ناشی از حمل کالا به کشور توسط ناوگان خارجی شده‌اند.

از سوی دیگر علیرغم اینکه جلسه‌ای در تاریخ ۱۳۷۴/۴/۱۲ بین وزارت راه و

ترابری و معاونت ارزی بانک مرکزی تشکیل و نتایج جلسه در قالب نامه‌ای با شماره ۲۷۳ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۶ منعکس شد و در مصوبات ستاد تنظیم بازار در سال ۱۳۷۵ نیز نسبت به نحوه تأمین هزینه‌های ارزی رانندگان این بخش دستورالعمل‌های لازم ابلاغ شد، همچنان رانندگان مذکور برای تهیه و تأمین ارز مورد نیاز که عمدتاً شامل هزینه‌های ارزی بین‌راهی خود در خارج کشور و هزینه‌های صدور روادید (که توسط سفارتخانه‌های خارجی با ارز دریافت می‌شود) است، با مشکلاتی مواجهند، به طوری که در مواردی براساس ضوابط جدید به خاطر همراه داشتن ارز، دستگیر یا بازداشت شده‌اند و ارز همراه آنها قاچاق محسوب شده است.

در صورت ادامه این روند ممکن است عوارض ذیل رخ دهند:

- کاهش یا عدم حضور ناوگان حمل و نقل بین‌المللی کشور در صحنه‌های بین‌المللی.

- افزایش قیمت‌های حمل از مبادی اروپایی و... به کشور.

- جایگزینی ناوگان حمل و نقل بین‌المللی سایر کشورهای خارجی به جای ناوگان ملی کشور.

- وقفه در حمل کالاهای صادراتی و ترانزیتی از قلمرو کشور.

- منسوخ شدن روش خریدهای فوب و برقراری مجدد روش سی انداف به جای آن.

لذا در راستای رفع این موانع راهکارهای ذیل ارائه می‌شوند:

۱. پرداخت هزینه‌های ارزی به رانندگان اعزامی از طرف شرکت‌های حمل و نقل بین‌المللی براساس ضوابط و مقررات مربوط و براساس معرفی سازمان حمل و نقل و

پایانه‌های کشور از طرف بانک‌های ذیربط.^۱

۲. صدور مجوز خروج ارز توسط رانندگان شرکت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی.

۳. فروش ارز مورد نیاز برای صدور روادید رانندگان از سفارتخانه‌های خارجی

براساس معرفی سازمان حمل‌ونقل و پایانه‌های کشور توسط بانک‌ها یا صرافی‌های مجاز.^۲

۵. پیشنهاد کارشناسان برای جلوگیری از قاچاق ارز: رواج کارت‌های بانکی

۵-۱. استفاده از روش‌های دریافت و پرداخت الکترونیک

گسترش مبادلات و معاملات و شتاب زندگی شهرنشینی در دنیای امروز باعث شده تا پول نقد کم‌کم جای خود را به پرداخت‌های الکترونیکی بدهد و چندین سال است که نظام بانکی کشور نیز لزوم استفاده از فناوری‌های نوین بانکداری را احساس کرده و تلاش داشته با فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم در این جهت گام بردارد. درحال حاضر کارت‌های بانکی از جمله ابزار بسیار مؤثر اقتصادی، امنیتی و بانکی‌اند. سرعت، سهولت و منافع استفاده از این کارت‌ها باعث شده بانک‌ها و مؤسسه‌های مالی صادرکننده و مراکز تجاری و خدماتی پذیرنده و مشتریان استفاده‌کننده از این ابزار نو استفاده کنند.

کارت‌های بانکی صرفنظر از نوع آنها نقش قابل‌توجهی در توسعه بانکداری

---

۱. نامه وزیر راه و ترابری به رئیس‌جمهوری مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۶ درخصوص تهیه و تأمین ارز ناوگان حمل‌ونقل

بین‌المللی.

۲. همان.

الکترونیکی دارند. همچنین استفاده از کارت‌های بانکی باعث افزایش گردش نقدینگی شده و از سوی دیگر به نوعی حمایت از تقاضاست که می‌تواند به رونق‌بخشی تولید نیز منجر شود.

صرفه‌جویی در هزینه چاپ اسکناس، حذف عملیات اضافی، حفظ امنیت جانی و مالی افراد، شفاف شدن فعالیت‌های اقتصادی، افزایش گردش معامله‌ها، تأثیر کارت‌های بانکی بر عرضه پول و نرخ تورم، از ویژگی‌ها و مزایای استفاده از کارت بانکی است.^۱

۲-۵. برخی از انواع کارت‌های بانکی در جهان

– کارت **Visa Virtual** که در انگلیس صادر می‌شود و پیش‌پرداخت شده^۲ است و برای خریدهای online و تلفنی در اینترنت می‌توان از آن استفاده کرد. عملکرد این کارت دقیقاً به صورت سایر کارت‌هاست. تنها تفاوت این است که فقط به صورت online قابل استفاده بوده و فرد باید قبل از خرید، کارت خود را شارژ کند.

– کارت بانکی **Visa PrePaid** که در آمریکا صادر می‌شود. کارت بانکی **Visa PrePaid** یک کارت پیش‌پرداخت شده است و فرد باید قبل از خرید، کارت خود را شارژ کند. کارت فوق جایگزین مناسبی برای حمل ارز در مسافرت‌های خارجی بوده و از این نظر موجبات آسایش و فراغت خاطر دارندگان آن را در این‌گونه سفرها

۱. منوچهر فرهنگ، ۱۳۷۱، ص ۴۴۹.

فراهم می‌آورد. این کارت‌ها هم‌اکنون در سطح بین‌المللی و در اقصی‌نقاط جهان کاربرد وسیعی داشته و علاوه بر خریدهای اینترنتی، در کلیه مکان‌هایی که مجهز به سیستم پذیرش کارت‌های بانکی باشند (از جمله فروشگاه‌ها، هتل‌ها، رستوران‌ها، تهیه بلیط هواپیما، خرید از مراکز خرید، بازدید از پارک‌ها، موزه‌ها، نمایشگاه‌ها) قابل استفاده‌اند. همچنین فرد با داشتن این کارت می‌تواند پول خود را از دستگاه‌های خودپرداز ATM در سراسر دنیا دریافت کند. مدارک لازم برای صدور کارت، اصل پاسپورت، فتوکپی از صفحات پاسپورت و تکمیل فرم‌های بانکی است و می‌توان به میزان دلخواه، کارت خود را شارژ کرد.

- کارت‌های بانکی بین‌المللی در ایران. پیش از انقلاب، بانک‌های ایرانی قراردادهایی با مؤسسات بزرگ نظیر ویزا و مسترکارت داشتند ولی بعد از تحریم آمریکا این قراردادها متوقف شدند. به‌عنوان نمونه بانک ملی ایران قراردادی با ویزا داشت که براساس آن بانک ملی مؤسساتی را معرفی می‌کرد که کارت ویزا را بپذیرند و این بانک تضمین‌کننده مطالبات مشتریان ایرانی بود و در نهایت تمام پرداخت‌های خود را از ویزا دریافت می‌کرد. هم‌اکنون بانک مرکزی ایران با همکاری یک بانک اروپایی طرحی آزمایشی را در دست اجرا دارد که کارت‌های صادر شده از سوی بانک‌های خارجی غیر از بانک‌های آمریکایی و اسرائیلی در ایران قابل استفاده خواهند بود. این طرح آزمایشی در ۲۰ مرکز نظیر هتل‌ها اجرا شده و خارجی‌ها می‌توانند بدون پرداخت پول نقد از کارت‌های الکترونیک شخصی خود در ایران نیز استفاده کنند. اگر این طرح گسترش یابد تا حدودی مشکل اصلی گردشگران خارجی که به ایران

می‌آیند، برای پرداخت برخی هزینه‌ها نظیر هزینه اقامت هتل حل خواهد شد. در مرحله دوم پیش‌بینی شده است که آن دسته از شهروندان ایرانی که از بانک‌های داخلی تقاضای کارت‌های بانکی بین‌المللی می‌کنند، با تضمین بانک‌های ایرانی، کارت بین‌المللی برایشان صادر شود تا از مزایای آن در کشورهای دیگر نیز استفاده کنند. در حال حاضر شرکت‌هایی وجود دارند که اقدام به صدور کارت‌های فوق می‌کنند. اگر بتوان این روش را در مکانیسم پرداخت ارز مسافرتی و ترانزیت، عملیاتی کرد بخش عمده‌ای از سفته‌بازی‌ها حذف خواهد شد.

بحث و نتیجه‌گیری

۱. بخش عمده ارز خریداری شده در بازار آزاد و اقتصاد زیرزمینی عرضه می‌شود. تصمیمات غیرکارشناسانه، تغییرات قیمت سکه و ارز و تأثیر آن بر ارقام هزینه و مصرف باعث می‌شود که یک عده در اقتصاد زیرزمینی به دلیل دسترسی به منابع پولی و نقدینگی یک نوع مبارزه پنهان با سیاست‌های پولی کشور را دامن بزنند.
۲. طرح عرضه ارز توسط بانک مرکزی از طریق صرافی‌های مجاز، التهاب بازار ارز را کاهش نداد و نتوانست فاصله بین ارز رسمی و ارز با قیمت آزاد را کاهش دهد.
۳. انتظارات روانی مردم و صرافی‌ها مانع کاهش ارزش ارز در بازار غیررسمی شد.
۴. به علت دلالی و سوداگری برای انتفاع از افزایش ارزش آتی، نرخ ارز افزایش یافت.
۵. برخی از مردم (اجیر شده‌ها) از استان‌های مختلف و توسط دلال‌ها به تهران آورده شدند و در ازای دریافت مبلغی، برای دلالان، در صف خرید ایستاده و تأمین ارز

کردند.

۶. برخی صرافی‌ها با گمان امکان افزایش قیمت ارز بعد از اتمام عرضه توسط بانک‌ها تابلوی خرید و فروش ارز را جمع‌آوری کردند که نوعی تخلف محسوب می‌شود و بانک مرکزی نیز علیرغم ابلاغ بخشنامه در برخورد با آنها موفق نبود.

۷. انتظارات در مورد آینده نرخ ارز در مقایسه با نگهداری سایر دارایی‌ها و همچنین محدودیت‌های قانونی در فروش ارز رسمی موجب افزایش نرخ و ایجاد نوسان در آن شد.

جمع‌بندی و پیشنهادات

۱. بانک مرکزی برای تثبیت نرخ ارز که لازمه موفقیت سیاست هدفمندی یارانه‌هاست، لازم است با به‌کارگیری ابزار مختلف نسبت به ساماندهی بازار ارز اقدام کند.
۲. در صورتی که منابع کافی تأمین ارز وجود داشته باشد بانک مرکزی می‌تواند بخش عمده آن را با همان سیاست نرخ مرجع در بازار عرضه کند تا سود واسطه‌گری و رانت مربوط برای دلال‌ها کاهش و درآمد بانک مرکزی افزایش یابد.
۳. نیازی به تأمین ارز مسافری با قیمت رسمی برای همه مسافران خارجی وجود ندارد. این افراد می‌توانند با همان قیمت مرجع نیاز خود را تأمین کنند.
۴. ایجاد سیستم دریافت و پرداخت با نرخ ارز مرجع موجب نزدیک شدن نرخ بازار آزاد به نرخ ارز مرجع می‌شود. به عبارت دیگر عرضه اضافی نرخ مرجع موجب کاهش تقاضای سوداگرانه خواهد شد.

۵. رواج صدور کارت‌های الکترونیکی ارزی، مشابه Master card، Visacard و... و ایجاد سازوکاری که بتوان به راحتی و در اسرع وقت این کارت‌ها را در اختیار مردم قرار داد، می‌تواند در جلوگیری از دلالی مؤثر باشد، بانک‌ها می‌توانند با توسعه خدمات بانکی خود و صدور کارت‌های مذکور به نحوی که فقط در خارج کشور و با نام شخص خریدار قابل نقد شدن باشند، نقش مؤثری در حذف دلال‌ها از بازار سیاه ارز ایفا کنند.

۶. پرداخت هزینه‌های ارزی به رانندگان اعزامی از طرف شرکت‌های حمل‌ونقل بین‌المللی براساس ضوابط و مقررات مربوط و براساس معرفی سازمان حمل‌ونقل و پایانه‌های کشور از طرف بانک‌های ذیربط می‌تواند از مشکلات این بخش بکاهد.

منابع و مآخذ

۱. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آمار و داده‌ها، نرخ ارز مرجع.
۲. پاسخ وزارت راه و ترابری فاکس شماره ۸، س/۱۲۹۶۴، مورخ ۱۳۷۴/۵/۲۸ اداره سیاست‌ها و مقررات ارزی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.
۳. رواس قلعه‌جی، محمد. المعاملات المالیه المعاصره فی ضوء الفقه و الشریعه، کویت، دارالنفائس، اول، ۱۴۲۰ق.
۴. روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۲۲۰۱، مورخ ۱۳۸۹/۷/۲۲.
۵. فرهنگ، منوچهر. فرهنگ بزرگ علوم اقتصادی، تهران، نشر البرز، اول، ۱۳۷۱.
۶. قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱.
۷. موسویان، سیدعباس. کارت‌های بانکی در بانکداری بدون ربا، اقتصاد اسلامی، سال چهارم، بهار ۱۳۸۳.

۸. مصاحبه روزنامه دنیای اقتصاد با مدیر اداره نظارت بر مؤسسات پولی غیربانکی در تاریخ ۱۳۸۹/۷/۲۲ با کد خبر DEN-227937.
۹. مصاحبه با دلان خرده‌پا در زمینه خرید و فروش ارز.
۱۰. مرکز خبری بانک و بیمه: کارتهای بانکی در مرحله کسب اعتبار، سیما رادمنش، شنبه ۸ خردادماه ۱۳۸۹، ساعت ۰۸:۱۱، کد خبر: ۳۲۱۰.
۱۱. نامه وزیر راه و ترابری به رئیس جمهوری مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۶ درخصوص تهیه و تأمین ارز ناوگان حمل‌ونقل بین‌المللی.
۱۲. نامه وزیر راه و ترابری به رئیس جمهوری مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۶ درخصوص تهیه و تأمین ارز ناوگان حمل‌ونقل بین‌المللی.
۱۳. یاوری، کاظم. مترجم: مصعب عبداللهی، بررسی اثرات سیاست یکسان سازی نرخ ارز بر تورم، مابه‌التفاوت نرخ ارز رسمی و بازار سیاه و نرخ ارز واقعی در ایران، مجموعه علوم انسانی، پژوهشی دانشگاه امام صادق(ع)، زمستان ۱۳۸۱، شماره ۱۶.
14. ceit.aut.ac.ir/.../Shabnam%20Jamshidi.Credit%20Cards%20in%20Iran.doc
15. <http://zar.ir/news/news-2587.aspx>.
16. <http://www.tabnak.in/fa/pages/?cid=122995>
17. www.donya-e-egtesad.com/default;view.asp?@=256032
18. <http://www.banksepah.ir/default.aspx?tabid=317>
19. <http://www.irinn.ir> (شبکه خبر صداوسیما جمهوری اسلامی ایران).
20. <http://daneshnameh.roshd.ir/mavara/mavara-index.php?page>

شماره مسلسل: ۱۲۰۴۱

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ارزیابی طرح ارزی بانک مرکزی و چالش‌های خرید و فروش
قانونی ارز در بازار

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازرگانی)

تهیه و تدوین: حسین هرورانی

ناظر علمی: فتح‌الله تازی

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار ادبی: قاسم میرخانی

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۸/۲۳